

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА В УКРАЇНІ, ПОЛЬЩІ ТА НІМЕЧЧИНІ

CONCEPTS AND FEATURES OF LIMITED PARTNERSHIP IN UKRAINE, POLAND AND GERMANY

Овченко О.В., аспірант кафедри судочинства
Науково-навчальний юридичний інститут

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

В статті аналізується поняття та ознаки командитного товариства за законодавством України, Польщі, та Німеччини. Акцентується увага на тому, що правове регулювання відповідної правової форми потребує суттєвого удосконалення, оскільки більшість норм, що стосуються командитного товариства залишаються незмінними від моменту прийняття першої редакції закону, яким регулюється правове становище командитного товариства.

Автор зауважує факт наявності відмінностей формулювань стосовно визначення командитного товариства в праві України. Спірні та неоднозначні формулювання потенційно на практиці можуть призвести до виникнення конфліктних ситуацій.

Тому в українському праві необхідно розмежовувати ведення справ командитного товариства від інших форм участі в діяльності товариства.

Аналізуючи корпоративне право Німеччини та Польщі, автор зауважує, що якщо рішення виходять за межі звичної господарської діяльності (наприклад, рішення про започаткування підприємницької діяльності, яка не передбачена засновницьким договором), то вимагається згода всіх без винятку учасників. Засновницьким договором повноваження командитів щодо прийняття рішень можуть розширюватися, звужуватися чи взагалі бути виключеними. Відповідне правило доцільно запровадити в українському корпоративному праві.

В підсумку автор пропонує авторське визначення командитного товариства: «Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум їх вкладів та не беруть участі в здійсненні підприємницької діяльності товариством». Автор пропонує відповідну дефініцію закріпити в ст. Закону України «про господарські товариства». Альтернативні визначення з Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України виключити.

Ключові слова: командитне товариство, товариство осіб, право товариств, корпоративне право Німеччини, корпоративне право Польщі, вкладник, учасник.

The article analyzes the concept and characteristics of a limited partnership under the legislation of Ukraine, Poland, and Germany. Attention is focused on the fact that the legal regulation of the corresponding legal form needs significant improvement, since most of the norms relating to the limited partnership remain unchanged since the adoption of the first edition of the law regulating the legal status of the limited partnership.

The author notes the fact that there are differences in wording regarding the definition of a limited partnership in the law of Ukraine. Controversial and ambiguous wording can potentially lead to conflict situations in practice.

Therefore, in Ukrainian law, it is necessary to distinguish between the management of limited partnership affairs and other forms of participation in the activities of the partnership.

Analyzing the corporate law of Germany and Poland, the author notes that if decisions go beyond the boundaries of usual economic activity (for example, a decision to start a business that is not provided for in the founding agreement), then the consent of all participants is required without exception. The powers of the limited partners to make decisions can be expanded, narrowed or even excluded by the founding agreement. It is advisable to introduce the corresponding rule in Ukrainian corporate law.

In conclusion, the author offers the author's definition of a limited partnership: "A limited partnership is a partnership in which, together with the partners who carry out entrepreneurial activities on behalf of the partnership and jointly bear additional (subsidiary) responsibility for the obligations of the partnership with all their property (full members), are one or more partners (contributors) who bear the risk of losses related to the company's activities, within the limits of the amounts of their contributions, and do not participate in the company's business activities." The author proposes to enshrine the relevant definition in Art. Law of Ukraine "On Business associations". Alternative definitions from the Civil Code of Ukraine and the Economic Code of Ukraine should be excluded.

Key words: limited partnership, partnership, partnership law, German corporate law, Polish corporate law, depositor, partner.

Постановка проблеми. У юридичній літературі відзначається, що командитне товариство є досить перспективною формою ведення підприємницької діяльності, адже, з одного боку, повні учасники без додаткового ризику отримують можливість наростити свій початковий капітал за рахунок внесків вкладників товариства, виключаючи тим самим необхідність залучення цього капіталу. З іншого боку, вкладники отримують можливість отримати прибуток від підприємницької діяльності товариства на достатньо вигідних умовах: без будь-якої участі в управлінні справами командитного товариства і відповідно без ризику втрати певного власного майна, окрім внеску в товариство [1, с. 189].

Поряд з тим правове регулювання відповідної правової форми потребує суттєвого удосконалення, оскільки більшість норм, що стосуються командитного товариства залишаються незмінними від моменту прийняття першої редакції закону, яким регулюється правове становище командитного товариства.

Стан дослідження. Окремі аспекти ролі, ознак та правової природи командитного товариства розглядалися у працях О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, І.М. Кучеренко, В.М. Кравчука, Р.А. Майданика, А.В. Зеліско, О.Р. Ковалишина. Однак в порівняльному аспекті відповідна проблематика залишається малодослідженою.

Постановка завдання. Тому мета статті полягає в становленні кваліфікуючих ознак командитного товариства та на їх основі внесення пропозицій щодо удосконалення дефініції командитного товариства в корпоративному праві України

Виклад основного матеріалу. Командитне товариство – це вид господарських товариств, який поєднує в собі багато рис повного товариства та деякі характеристики господарських товариств – об'єднання капіталів. Відмінною рисою командитного товариства є правовий статус його учасників. У командитному товаристві є дві категорії учасників: повні учасники та вкладники [2, с. 95-96]. Найбільш характерною відмінною особливістю командитного

товариства є встановлення додаткової, солідарної, по суті, необмеженої відповідальності повних учасників товариства всім своїм майном [3, с. 64].

Ю.В.Яковлев виділяє загальні функціональні ознаки командитного товариства – акриудичної особи, і спеціальні ознаки, як господарського товариства, а також індивідуальні – які притаманні лише для командитного товариства, як своєрідній формі господарського товариства [4, с. 58].

До ознак другої групи належать суттєві елементи внутрішньої організації командитного товариства такі як наявність «союзу осіб» (що є ознакою всіх господарських товариств); для учасників з повною відповідальністю – «союзи діяльності і відповідальності», які розкривають лише внутрішній взаємозв'язок й характеризують командитне товариство, як організаційно-правову форму юридичної особи.

Характерними ознаками командитного товариства є: а) ведення справ повними учасниками здійснюється із загальної згоди і при повній довірі всіх повних учасників командитного товариства (діє принцип один за всіх і всі за одного); б) характеру відповідальності його повних учасників; в) наявності у складі його учасників двох груп з різним правовим статусом [5, с. 280].

Відповідно до ч. 1 ст. 102 Кодексу торговельних товариств Польщі командитне товариство – це товариство, метою якого є здійснення підприємництва під власним найменуванням, у якому принаймні один учасник (повний учасник) несе необмежену відповідальність перед кредиторами за зобов'язаннями товариства, а відповідальність щонайменше одного учасника (командитиста) є обмеженою [6].

Командитне товариство Німеччини (*Kommanditgesellschaft, KG*) – це товариство учасників, які діють під одним найменуванням, серед яких відповідальність одного чи більше учасників обмежена певною сумою коштів (*Betrag einer bestimmten Vermögenseinlage*), в той час як інші учасники несуть необмежену відповідальність за зобов'язаннями товариства (*persönlich haftende Gesellschafter*) [7, с. 96].

В вітчизняній правничій літературі висловлено ряд визначень командитного товариства. Командитне товариство – це об'єднання осіб, в якому хоча б один учасник несе відповідальність за спільними боргами товариства усім майном, а інший (або інші) ризикує лише власним вкладом [8, с. 61]. Командитне товариство можна кваліфікувати як товариство змішаного типу, в якому разом з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном (повні учасники), є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується внеском у майно товариства (вкладники або командитисти) [5, с. 280].

Відсутня єдність досліджуваного поняття і в чинному законодавстві.

В Основах цивільного законодавства Союзу РСР, які брались до уваги при розробці Закону України «Про господарські товариства» закріплювалося, що командитним товариством визнається товариство, в якому поряд з одним або декількома учасниками, які займаються від імені товариства підприємницькою діяльністю та відповідають за зобов'язаннями товариства солідарно всім своїм майном (повними товаришами), є один або кілька учасників (командитистів, вкладників), які зазнають збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах сум внесених ними вкладів [9].

Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники) (ч. 6 ст. 81 ГК України) [10].

Згідно Закону України «Про господарські товариства» командитне товариство – це товариство, в якому разом з одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується вкладом у майно товариства (вкладників), та які не беруть участі в діяльності товариства (ч. 1 ст. 75 Закону) [12].

Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства. (ч. 1 ст. 133 ЦК України) [12].

Наявність дефініції одного і того ж поняття в різних нормативно-правових актах зовсім не сприяє однозначності правозастосування. З точки зору правил нормотворчої техніки в законодавстві повинно бути надано одне визначення. А в інших правових актах за необхідності мало б бути перепосилання на відповідний правовий акт. А за даних обставин це зумовлює переваження діючих законодавчих актів нормами, які не несуть жодного додаткового змістовного навантаження.

Але навіть більше. Якщо порівняти дефініції вище наведених нормативно-правових актів, то прослідковуються відмінності формулювань стосовно визначення командитного товариства.

По-перше, в ЦК України та Законі України «Про господарські товариства» чітко закріплено, що вкладники не беруть участь в діяльності товариства, в той час як в ГК України мовиться про те, що учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники). Тобто фактично нормами господарського права не дається однозначної відповіді стосовно участі (неучасті) вкладників в діяльності товариства.

По-друге, в Законі України «Про господарські товариства» в дефініції зазначається, що учасники, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність, несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном. Але не вказується, який саме вид повної майнової відповідальності покладено на таких учасників – субсидіарну (стягнення з їх майна тільки за умови недостатності активів господарського товариства) чи солідарну (можливість звернення кредитором своїх вимог як до боржника – командитного товариства так і до будь-кого із його учасників, які несуть повну відповідальність).

По-третє, в ГК України йде мова про участь «інших» (в множині – прим. автора) учасників (вкладників) в діяльності товариства. Тобто не розуміло, чи допустимо, коли в КТ створюється, або після виходу інших вкладників залишається лише один вкладник. Адже стосовно повного товариства такі обмеження мають місце. Мінімальна кількість учасників ПТ становить двоє учасників. У випадку зменшення нижче мінімально встановленої межі товариство підлягає реорганізації або ліквідації.

По-четверте, в ЦК України зазначається, що вкладники несуть відповідальність в межах сум «зроблених» ними вкладів. Напевно, мається на увазі в межах внесених, оплачених вкладниками вкладів. Але тоді це суперечить іншим положенням чинного законодавства стосовно того, що вкладники несуть відповідальність в тому числі в межах несплаченої ними частинки вкладу. Тобто коли фактично внесена сума котів вкладником є меншою, ніж та, яка зазначена в засновницькому договорі.

По-п'яте, чи не найголовніше слід розмежовувати «участь в діяльності» та «участь в управлінні» товариством. В чинних нормативно-правових актах йде мова про

неможливість участі вкладників в діяльності командитного товариства.

Хоча в ч. 1 ст. 81 Закону згадується, що тільки учасниками з повною відповідальністю здійснюється управління справами командитного товариства. Про заборону участі вкладника в будь-якій діяльності не ведеться мова. З урахуванням положень ст. 79 Закону (право вкладника діяти відучені товариства в разі видачі йому довіреності та відповідно до неї; право ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства; тощо) проходимо до висновку, що вкладник все ж може брати участь в діяльності товариства.

Для порівняння в корпоративному праві Польщі та Німеччини управління та можливість брати участь в діяльності КТ розмежовуються. До прикладу, в Польщі, Вкладники *ex lege* позбавлені права представляти командитне товариство лише на підставі довіреності (*pełnomocnicy*) (ст. 118 КТГ). Товариство видає довіреність у письмовій формі, а у випадку, коли для вчинення певних дій необхідним є дотримання спеціальної форми, то довіреність видається у спеціальній формі. У ряді випадків для ведення справ, що виходять за межі вчинення звичайних дій товариства, вимагається згода вкладника, за винятком, коли договір товариства передбачає інше [13, с. 78].

В Австрії, корпоративне прав якої суттєво схоже з німецьким корпоративним правом, розрізняють ведення справ від прийняття рішень. Якщо рішення виходять за межі звичної господарської діяльності (наприклад, рішення про започаткування підприємницької діяльності, яка не передбачена засновницьким договором), то вимагається згода всіх без винятку учасників. Засновницьким договором повноваження командитів щодо прийняття рішень можуть розширюватися, звужуватися чи взагалі бути виключеними. Можливо також закріпити положення про те, що командити уповноважені брати участь при прийнятті рішень лише у чітко визначених видах підприємницької діяльності. Наприклад, в засновницькому договорі можна закріпити, що для прийняття рішень, що виходять за межі звичної господарської діяльності товариства, необхідна згода всіх комплементарних учасників (оскільки ця норма імперативна і не підлягає зміні засновницьким договором) і згода більшості командитів [14, с. 99-100].

Тобто ведення справ КТ в праві Німеччини та Польщі здійснюється виключно учасниками з повною відповідальністю. Однак на вчинення дій, які виходять за рамки звичної діяльності вимагається згода вкладників, що й закономірно, оскільки вносячи свого часу вклад до скла-

деного капіталу товариства, вкладник очікував, що підприємство займатиметься саме тими видами діяльності, які записані в засновницькому договорі. А тому будь-яка кардинальна зміна предмету діяльності товариства потребує погодження інших учасників.

Саме тому і в українському праві необхідно розмежовувати ведення справ КТ від інших форм участь в діяльності товариства.

Вище наведені спірні та неоднозначні моменти потенційно на практиці можуть призвести до виникнення конфліктних ситуацій. І відсутність таких у зв'язку з вище наведеними відмінностями хіба-що зумовлено непопулярністю даної правової форми ведення підприємницької діяльності на практиці.

Вважаємо, в корпоративному праві України повинно міститися лише одне визначення командитного товариства. А з інших нормативно-правових актів дефініція повинна бути вилучена. Найбільше зауважень виникає до дефініції поданої в ГК України (відсутність зазначення виду повної відповідальності учасників, що здійснюють від імені КТ підприємницьку діяльність, невизначеність правового статусу вкладників стосовно їх участі в діяльності КТ).

Крім того, слід відзначити, що тенденцією розвитку вітчизняного корпоративного права є те, що правові форми юридичних осіб корпоративного типу поступово закріплюються на рівні окремих спеціальних нормативно-правових актів. Так у 2008 р. було прийнято Закон України «Про акціонерні товариства», в 2018р. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» і одночасно виключено відповідні норми з ЦК України. Тому з урахуванням зазначеного вектору розвитку корпоративного права України, видається, найбільш доцільним залишити норму-дефініцію про КТ в Законі України «Про господарські товариства», а з ГК України та ЦК України виключити.

Висновки. Поряд з тим з урахуванням вище зазначених зауважень варто внести зміни до Закону України «Про господарські товариства» та викласти ч. 1 ст. 75 Закону в такій редакції: «Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум їх вкладів та не беруть участі в здійсненні підприємницької діяльності товариством».

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України: Коментар. 2-е вид. / Під заг. ред. Є.О. Харитонова. Х. : Одісей, 2004. Т. 1. С. 189-200.
2. Юркевич Ю. М. Командитні товариства за законодавством України. *Право і суспільство*. 2016. № 1. с. 94-99.
3. Щербина В.С. Господарське право України. К. : Атіка, 1999. 107 с.
4. Яковлев Ю.В. Суттєві ознаки командитного товариства. *Правова держава*. 2002. № 5. С. 57-60.
5. Симонян Ю.Ю. Аналіз правового становища командитного товариства за законодавством України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 33. С. 279-282.
6. Kodeks spolek handlowych: Ustawa z dnia 15 września 2000 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20000941037>
7. Ковалишин О.Р. Корпоративне право Німеччини : монографія. Київ, НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2021. 236 с.
8. Радченко Л.І. Командитне товариство як учасник цивільних правовідносин. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 7(105). С. 56–65.
9. Основы гражданского законодательства Союза РСР та республик від 31.05.1991 № 2211-І. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PC910001>.
10. Господарський кодекс України № 436-IV від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. ст.144.
11. Про господарські товариства: Закон України № 1576-XII від 19 вересня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. ст. 356.
13. Васильєва В. А., Ковалишин О. Р., Гербет Анджей, Корпоративне право Польщі та України. Івано-Франківськ, 2016. 375 с.
14. Васильєва В. А., Ковалишин О. Р., Вікторія Робертсон, Корпоративне право Австрії та України : монографія. Івано-Франківськ, 2015. 250 с.